

ТАНКИД, АДАБИЁТШУНОСЛИК

СОКИНЛИК БАҒРИДАГИ ТУФЁН

ЧУЛПОН ЭРГАШ ШЕРЬИЯТИ
ХАҚИДА ҚАЙДЛАР

У ДАСТЛАБКИ ШЕРЬИЛРИНИНГ бирда «Шундай сүз топсанки, Уни шеънин, Тополса йилик Адашинг маҳалла, дега ўз максадларини лўнда килиб ифодаланган эди. Бу шеръият дергохига эндиғина қадам қўйишга чоглангаётган қалъинг ёш, кескин ва каттый оруслари бўлиб, ундан самимийлик кўпчиликда умид учунчанини ўйғотган эди.

«Тонг юлдузин, «бизнинг уйимиз», «Муборик кунлар», «Умид чироғи», «Тонготар садаролари», «Энг баланд қаср», «Оразумниң көрнишларини каби тўплабларден ўрин олган шеъларларни кўпчилиги шонир интилишларининг натижасиридан гувоҳлик берил турбиди.

У даравер тимай иланди. Муқаддас сўз ва унинг соҳибини қидири. Баъзан топди, баъзан ўқидди. У бир ўрнда укувинг қараша:

Сенга араб ўйған сирни сўзларим
Түннинг ийнис ашувасида
Ором билмайди,
Сени излайди.
Бормиссан узи! —

дэя интизор калбинг истигланоларини яширмайди. Куттуғ висол шавки билан яшиётган қалъинг ҳаянларини ифодалови бу сатрлар шодринг ўйнек шиддати, асов бўйни билан анина максадларга қараштирган. Шонирнинг топлинидик сўзларини тушиши, унинг қадига етиши, ундиғи таралтилган ўйнадан баҳра олиш ҳар бир укувига ҳам насиб қўлчеврмайди. Ҳозир қалъидаги нур таралтилган иуда билан ана шу энгера ченжок қалдаги нуқта бир-бирини толғандигина шонир оруслари ушади. У муқаддас деб билган сўз ўз секри жойизбенсин кўрсате олади. Шонирнинг бурчка ана шу сўзни топни. Ором билмайдиги сўз эса ўзувчи қалбидаги тинчникни бузади, унинг кулоналигига ҳайқиради, оламнинг инг мухим ва хайрлинишларидан огоҳ этади. Ундан четда қолимасинка ундейди.

Бу фикларни шеъриятининг Чўлпон Эргаш мансуб бўлгандаги кўпчилик вакилларига ишботан ҳам бемалол айтиши мумкин. Улар яратган қархрамонинг мавзаний олами бир-бира гиришларан Альбатта, улардаги бу якимлик замондошлидан, маслакдошлидан келиб чиқадиган якинлар. Шонирнинг қархрамони бир из беозвота, сергак, муросасин. Уни безовталентиретган нарса эртанин ташвиши, ёргу дунёга, заминга масульини хиссаси. У «орзу — ҳоласи бинанин шод яшшининг узи этилар эмаслигини билди ва бир из даварларо шаклларда бўлса, далидаги гапни айтиси келди:

Ден дөм кўрдаман, бу йиртиқ талош
Чанганди ноҳоҳ чатваб ер, ҳар ёк;
Турлук тўлуб сувлок ёз қўзларига,
Қўшиб улар билан, замин оқпайдар
Ўз фарзандин дам отиб нарига,
Бош олип кетмаса оламдан бадар!

Кўррэн заминин омон севкаб қолиши, уни келажекка саломот топширни ер юзидағи барча одамздининг максадига алланомига керак. Ирк, милият, синфидан қўйин назар барча одам ер фарзанди. Заминин ҳар томондан камолотига даҳлдор экан, ўз наебатида у ҳам фарзандлик бурчни ади этмоғи фарзу қарзидир. Шонир ҳашарлар билан банд ишонсин беозта ўзларини шоҳ тарзда ифодалар экан, фидони фарзандлар ҳам боригандан хотиржам бўлади.

Замин ташвишлари билан яшиётган инсон, инг азали, ўзларини танимиғи позим. Узинкин ташвишни ўзига ўйғон, қалб билан боқаётган барча одамздининг нияти. Инсон ўзларини танимиғи турб, «жистикла» деган сўзларнинг туб мазноларини тушуниб исла олмайди. Шонир шеъларини кўпчилигига ўзларига англеша интилётган инсон руҳидаги зиддиятлар, ботний курашлар ифода топланни, бу бежиз эмас. У ўз менинни излаштаришга хос хислатларни тасвирга олар экан, «Сочларининг учларидан то Оёкларим тирногинача — Менини, деб айтаман» деган қатъиғ фикр асосига ўз максаддини жамлайди. Хатто бутун умумининг нариги ёғи ҳам менини, деган сўзни ҳам ишонч билан айтди. Лекин бу сўйлар унинг қалбидаги бушлини тўлдирига олмайди, безовталентиниши, бориб нотин, бедор:

Менингимга аммо ким кағим,

Кани ўши «мени» деган сўзим!

Яшшининг маъноси менини излаш билан гўзл, ранги ва жозабидир. Ҳар бир насранин ўз шаклу шамояни билан бирга мазмунни ҳам бўлади. Инсон доним суврати эмас, кўпроқ сирната тинтигади. Куруқ суврат қархрамон қалбидаги бушлини тўлдирига олмайди:

Оҳ, табмат, нечун бу суврат,

Эл-юрт, бойлини доно сўзларига!

Унга бўнадан бахт ва қудратнинг кераги йўқ.

«ЮЗ РИСОЛА»НИНГ БИРИНЧИСИ

Тасаввуф мумтоз адабиётни билишга калиб бўлса, фано ақидаси тасаввуф мозхитига кириш учун очиҷидек оғар. Шу мальнода «Лисон ут-тайр» Навоний асарлари магнанини чашнига асос сизобласин, унинг таҳлилини таддигидан максадларни таддигидан максадларни таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни тушунишни бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

Узуг авлие шонир Фариддин Атторнинг «Мантак ут-тайр» достони ўз Алишер шоҳинни тасвирларни ташвишини бўйича дастур бўлиши, сўзларни ташвишини таддигидан иштади.

</div

ЧОРШАЪМ

АҲМАД ЯССАВИЙ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Туғилмайин тегрангга тақдирингни битаро, Шурк айла оллоҳга, оллоҳ карам этаро, Инояти, саҳиҳ бўл, байтуш-шараф¹ кутаро, Бешак билинг, буд дунӣ борча элдин ўтаро, Инонағил молинга, бир кун қўлдин кетаро.

Кетмай турив назр қил, кўзларингга тортмай миљ,

Немат эрур бу олам, ўзингнида немат бил, Борар ўйлант борида ёрингин, эй, сангин дил, Ото-оно, қариндош, қаён кетти, фикр қил,

Тўрт оёғлиг чўбиган от бир кун сенга етаро. Етти осмон остида балқиб туар бу кема, Бандасига басмас-қаъжиб туар бу кема, Донишлари дод этар — қуйиб қул бўлди ҳема,² Дунё учун фам ема, ҳақидин ўзгани дема, Киши молини ема, сирот узра тутаро.

Ўзинг бемору табиб, ўзинг кекса, ўзинг ёш, Ўзинг ағеру ҳабиб, ўзинг тошу сангарош, Токим фоний жисминдан жонни озод этмай лош,

Аҳли аёл, қариндош, ҳеч ким бўлмайдир ўйлдош, Мардона бўл гарни бош, умринг елдай ўтаро.

Чоршаъмга шамъи таҳқиҳ насиб этса, эй, кўнгил, Байрон-байрон сўзлашга ботинарни ёдин, тил, Минг йилларнинг ниёсси адод этар, этар сил,

Қул Хожа Аҳмад тоат қил, умринг билмам неча йил, Аслинг билсанг оби гил, яна гилга кетаро.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз Сир бир армон бўгизимда қотди-да қолди. У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз, Умримни борича симириб олди.

Сизга битилмадим: Сиз — сийганимиз Бу битик қаламим синидир ҳар гал. Қанча изтироблар чекмай, иложиз Сарибир тақдирим бўлаверди ҳал.

* Улуг даргоҳ, ³ Тутантариқ, ⁴ Ҳақиқатни билиш шамъи.

Сизга етолмадим: Сиз сийганимиз, Етили фақат дард ҳижрон, азоблар. Мен неки қуласам-куйлаганимиз Менда гуноҳ қўпид, сизда савоблар.

Сиздан кечолмадим: Сиз — сийганимиз...

Рауф Парфи шеър битиш олди Бирим сокин бўлиб қолади. Кулбасида оҳиста юрб Ҳамма ёқа разм солади.

Жой-жойини топар китблар, Кийим-кечак, идишу тавоқ. Остона-ю ўйлакларгача «Ўзим» деб супурар узоқ.

Сўнг бекиниб тор хонасига Курсисига чўқади ёғлизи. Гардан халос бўлган гўшада Гардли юрт-ла қолар юзма-юз.

Езгич ила қоғозни олиб Силаб-сийлаб кўради бир-бир. Сиқиб келгап бозбита туғу Кўкси бўйлаб ўрмалар оғир.

Ва Туркистон дардини туйиб Туни билан қалқиб турди. Покланган руҳ, покланган қалбга Сўзлар озод оқиб киради.

Осмонда ой ҳалқа бўлди бу кечака, Юраккинам талха бўлди бу кечака.

Бу кечани кимга арзи ҳол этайди Бағрим яна қальба бўлди бу кечака.

Ойдай юзин соғинганим ёдима Солиб, дилга лавҳа бўлди бу кечака.

Утиб кетар дедим, ўтмай, куйдириб Бўлмади-я бирор ламҳа⁵ бу кечака.

Чоршаъмлигим энди менга Еру кўкда ҷалқа бўлди бу кечака.

* Бир лаҳза.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бу битик қаламим синидир ҳар гал.

Қанча изтироблар чекмай, иложиз

Барибир тақдирим бўлаверди ҳал.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга битилмадим: Сиз — сийганимиз

Бу битик қаламим синидир ҳар гал.

Қанча изтироблар чекмай, иложиз

Барибир тақдирим бўлаверди ҳал.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга битилмадим: Сиз — сийганимиз

Бу битик қаламим синидир ҳар гал.

Қанча изтироблар чекмай, иложиз

Барибир тақдирим бўлаверди ҳал.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да қолди.

У азиз ҳар қандай дамдан иянисиз,

Умримни борича симириб олди.

Сизга етолмадим: Сиз — сийганимиз

Бир армон бўгизимда қотди-да

